

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ І ПІДПРИЄМНИЦЬКІ ЗАСАДИ ПРИСКОРЕННЯ РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Економічні системи країн взаємодіють між собою з метою вироблення нових і ефективніших форм господарювання, ніж вони є зараз. І цей пошук буде тривати постійно. У цьому економічному марафоні одні країни вириваються на передові позиції, а інші їх наздоганяють. Це не означає, що країни ізольовані одна від одної, навпаки, вони запозичують передовий досвід, ефективніші форми господарювання, наближаючи тим самим свої економічні системи до певної «глобальної економіки». Глобалізація – це процес взаємопроникнення економічних, виробничих і торговельних процесів між країнами, розміщення капіталів, технологій, форм і способів виробництва високорозвинутих країн у менш розвинуті, уніфікація правових норм господарювання в країнах, що інтегруються [3, с. 214]. Економічні інтереси суб'єктів господарських систем зумовлюють до поширення ефективних форм виробництва між країнами, охоплення уніфікацією внутрішніх перетворень у технологіях, видах продукції, торгівлі. Особливості цих глобалізаційних ознак помітні у країнах, що розвиваються і країнах з перехідною економікою. Національні ринкові моделі набувають загальних ознак, але з окремими регіональними особливостями. Торгівельні зв'язки стають тіснішими, що вимагає уніфікації фінансових перетворень та їх закріплення узгодженим законодавством країн, що інтегруються. «У ЄС, наприклад, стираються відмінності між економічними інституціями країн-членів завдяки процесу європейської інтеграції. Вони мають спільне законодавство в галузі фінансів, міжнародної торгівлі та конкуренції, єдину валюту – євро» [3, с. 214]. Західна частина державного кордону України є східною частиною кордону країн ЄС і вплив фінансово-економічних процесів цієї інтеграції в Україні досить відчутний. Насамперед це стосується загострення проблем реформування української економіки до фінансово-виробничих стандартів країн ЄС, з якими Україна веде переговори щодо набуття нею асоційованого членства у цьому політико-економічному клубі. Усе це дає підстави стверджувати, що глобалізація як явище є неминучою, вона поширюватиметься в Україні, тому необхідно здійснювати зустрічні кроки суб'єктами української влади і економіки у сфері фінансово-виробничих реформ і адаптації господарського комплексу України до вимог сьогодення.

Регіональні рівні глобалізації і економічні виклики. Розглядають декілька регіональних рівнів організації економічних систем по відношенню до світового глобалізаційного процесу: континентальний, що об'єднує групу країн континенту, національний – рівень окремої країни, внутрінаціональний – систему регіонів окремої країни. Геополітично Україна розташована у

І МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

складі країн Центральної Європи і відчуває глобалізаційні впливи насамперед з країн Західної Європи, а також з країн східно-азіатського регіону [1, с. 11]. На українському національному рівні глобалізаційні процеси відчутно впливають на рівень використання ресурсів, зокрема використання сировинних, напівфабрикатних, людських [2, с. 154], на рівень використання технологій, тобто ввезення в Україну комп'ютерних, інформаційних, освітніх технологій, на рівень руху готової продукції – ввезення в Україну найширшого кола товарів широкого вжитку, інвестиційних та новаційних товарів і послуг.

Усі названі глобалізаційні процеси проникають в регіони України і відображаються на поглибленні соціально-економічної дезінтеграції, низького рівня розвитку підприємств і галузей кожного регіону, його населених пунктів, характеру виробництва і споживання в регіоні загалом. У кожному регіоні домінують експорт сировинної і напівфабрикатної продукції та переважаючий імпорт готової продукції. Практично відсутні інвестиційно привабливі інституційні передумови у кожному регіоні, що не прияє діловій активності, стабільності на споживчому ринку, а, навпаки, провокує інфляцію, зниження реальних доходів населення і хронічну неплатоспроможність населення і бюджетів усіх рівнів. Усе це є наслідком соціально-економічної дезінтеграції [8], викликаній відсутністю зустрічних кроків з боку суб'єктів національного і регіонального ринків України щодо активних глобалізаційних перемін і здійснення адекватних глобалізаційних внутрішніх реформ задля активізації насамперед інвестицій і зростання обсягів виробництва натурального продукту в Україні.

У регіонах України глобалізаційні процеси помітні за такими напрямками:

- посилення діяльності великих міжнародних компаній; це простежується деяким рухом в Україну інвестицій і капіталів, що вимагає запровадження єдиних правил, регламентування торгівлі, упорядкування бюджетної і податкової систем; водночас це не викликало зустрічної ініціативи з боку України щодо розвитку і активізації ринку цінних паперів і ширшого залучення в українську економіку власних і зарубіжних інвестиційних коштів; причиною цього є низька капіталовіддача і прибутковість українських підприємств;
- розширення мережі комерційних банків з іноземним капіталом; загалом філії названих банків розміщені в усіх регіонах України, проте їхня діяльність мало впливає на ділову та інвестиційну активність українських підприємств через їх низьку капіталовіддачу, а більше зосереджена на спекулятивних операціях і купівлі державних облігацій задля фінансування дефіциту бюджету;
- впливом на сегменти українського споживчого ринку широкого асортименту імпортованих товарів і послуг, з якими важко конкурувати переробним підприємствам, що розміщені в регіонах України; членство України у світовій організації торгівлі (СОТ) зобов'язує її діяти на основі спільної правової бази міжнародної торгівлі й багатьох аспектів іноземного інвестування та кредитування;
- необхідності стирання деяких відмінностей вільного способу виробництва і соціального захисту працюючих і малозабезпечених; українська система соціального забезпечення починає зазнавати тиску з боку західноєвропейської системи внаслідок того, що українське

I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

малоефективне виробництво забезпечує не лише малі доходи для фінансування державою соціальних програм непрацюючих, а й для оплати праці зайнятих у всіх сферах економіки; це при тому, що реальні доходи українців знижуються через хронічне зростання інфляції, тоді як у західноєвропейських країнах при відносно стабільних доходах реальні доходи практично не знижуються, тому що ціни досить-таки стабільні.

Усе це потребує радикальних інституційних та фінансово-економічних реформ для прискорення ринкової трансформації, першочерговими кроками чого має бути забезпечена стабільність, тобто приборкання інфляції шляхом узгоджених дій між урядом, регіоном і підприємствами [5, с. 103-106]:

- уряд регулює ринок на основі правових та економічних методів;
- уряд з регіоном надолужує вади ринкової економіки;
- уряд не втручається в управління приватних чи кооперативних підприємств і не здійснює вертикального управління галузями економіки.

Все це свідчить про те, що державні органи управління навіть вимушені брати на себе багато господарських функцій. Держава змушена створювати економічні і фінансові передумови забезпечення соціального захисту населення, проведення фундаментальних наукових досліджень, створення і утримання всього комплексу інфраструктури та багатьох інших видів діяльності.

Перехід до економіки ринкового типу вимагає докорінної функціональної реорганізації діяльності як окремих підприємств, так і їх галузей. І перш за все така реорганізація повинна відбуватися в організаційній системі самої галузі з відповідною зміною функцій її складових. Річ у тому, що вертикальна система галузевого управління в Україні повністю паралізувала ініціативу розвитку технологій виробництва безпосередньо підприємствами, які підвідомчі вертикальним структурам галузевого управління. І цей параліч неминуче відбивається на найважливішому становищі будь-якого суб'єкта ринку і, перш за все виробничого підприємства - фінансовому. А якщо виробниче підприємство не володіє самодостатнім фінансовим капіталом, або виробничими можливостями забезпечити собі кредитоспроможність, то це відчуватимуть усі, хто отримує певні відрахування від прибутків таких підприємств: галузеві органи управління, місцеві органи влади, державні, Пенсійний фонд, соціальне страхування і інші. Ефективність виробництва і фінансова самодостатність підприємств мають велике значення для соціального розвитку і соціальної стабільності не лише конкретних виробників, але й регіонів, де вони розміщені і країни загалом, оскільки вони є найзначнішим джерелом формування регіональних і державних фінансів. Це зумовлено насамперед завданнями і функціями підприємства в умовах ринку:

- розвиток і вдосконалення виробництва з метою випуску конкурентоздатної продукції, задоволення попиту споживачів і зміцнення своїх позицій на даному сегменті ринку;
- розробка оптимальних бізнес-планів, виконання завдань з обсягів виробництва, прибутку, платежів до бюджету, повернення кредитів, формування фондів розвитку;
- забезпечення технічного прогресу, широке використання досягнень науки, техніки, новітніх технологій, передового досвіду, організації планування робіт з інновацій і інвестицій;

I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

- випуск продукції високої якості, освоєння виробництва нової продукції, яка за своїми техніко-економічними параметрами відповідає кращим вітчизняним і зарубіжним зразкам або переважає їх та відповідає запитам споживачів;
- забезпечення планомірного і пропорційного розвитку всього виробничо-господарського комплексу, підвищення продуктивності праці і ефективності виробництва на основі концентрації капіталу, спеціалізації, кооперації виробництва, максимального використання внутрішніх резервів, інтенсифікації виробництва, а також ефективного використання усіх видів капіталу, вкладень, зниження собівартості продукції і підвищення рентабельності виробництва.

Підприємства і ринкова трансформація в умовах глобалізації. Подолання соціально-економічної дезінтеграції в регіонах України, викликаній глобалізацією, потребує встановлення внутрішньої консолідованості економічним простором, посилення внутрірегіональних і міжрегіональних економічних зв'язків через свободу діяльності регіональних господарських комплексів. Цьому повинні сприяти зустрічні кроки з боку центральної і регіональної влади викликам глобалізації, якими мають бути, *по-перше*, підприємства насамперед базових комплексів – енергетичного, металургійного, хімічного, деревообробного, транспортного та ін. і створення при них системи малих і середніх підприємств, більш мобільних і гнучких до новаційно-інвестиційних перетворень [3, с. 367-375], *по-друге*, кооперація і кластеризація у системі переробних виробництв сільськогосподарського, деревообробного, заготівельного, торговельного, фінансово-кредитного секторів малого і середнього підприємництва та бізнесу. В основу реструктуризації підприємств базових комплексів варто покласти економічний і ринковий фактори – конкурентоспроможність готової продукції за її ціною і якістю: ціна відшкодовує собівартість, а якість – гарантує вимоги споживачів щодо її використання чи експлуатації. З огляду на це головним напрямом реструктуризації є підприємства – створення на базі великих комплексних виробництв підприємств, які орієнтуються на попит їхньої продукції на ринку і на прибутки.

Практика ринкових країн довела, що за сприятливих умов малі підприємства швидко розвиваються і знаходять свою нішу на ринках, однак без державної і регіональної підтримки в умовах жорсткої конкуренції не всі з них можуть вижити. В Україні серед малих підприємств ще не існує жорсткої конкуренції, тому нові підприємства, орієнтуючись на ринкові ціни їхньої продукції, можуть легко приживатися і функціонувати. Специфічною перевагою малих і середніх підприємств є те, що вони за наявності відповідних інституційних, фінансових, інвестиційних умов можуть працювати більш гнучко і творчо, ніж великі. Тому економічна політика держави і регіонів має бути спрямована на створення таких умов:

по-перше, усунення дискримінації і забезпечення стимулювальної податкової і кредитно-інвестиційної політики і практики. Створення української «малої економіки» задля збільшення кількості зайнятості і навіть реєміграції заробітчан має бути стрижнем економічної політики держави і регіонів з тим, щоб забезпечити всім підприємствам рівні можливості для їхнього розвитку;

I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

по-друге, сприяння створенню мережі малих і середніх підприємств: це не повинно бути проблемою для тих, хто прагне здійснювати підприємницьку діяльність, а це можливо за наявності цілеспрямованої програми уряду у цій сфері, якої, на жаль, не існує взагалі;

по-третьє, підтримка приватних малих підприємств. У структурі економік ринкових країн переважають приватні малі та середні підприємства і забезпечують понад половину доданої вартості, маючи захисну законодавчу і податково-кредитну базу;

по-четверте, створення спеціального банку, в якому могли б концентруватися виключно кошти у вигляді акцій, депозиту українських заробітчан в Італії, Греції, Іспанії, Португалії, Росії та інших країнах, яких за різними даними 2-5 млн. чол. і щороку за даними Держкомстату передають в Україну 9-10 млрд. дол. США. Це був би найпотужніший банк для кредитування та інвестування української малої економіки, повернення і підприємництва заробітчан, відрахування до бюджетів від їх підприємницької діяльності.

Базові виробництва у валовому випуску становлять більшу частку, ніж сфера послуг і соціального виробництва, тим більше, що вони створюють напівфабрикатну продукцію, яка малоконкурентноспроможна через великі енергетичні, сировинні, водні і транспортні затрати.. Реструктуризація базових з напівфабрикатною продукцією комплексів на підприємства з випуску готової машинобудівної, приладобудівної продукції на основі новаційних технологій – ось пріоритети структурно-ринкової переорієнтації базових виробництв.

Підтримка підприємництва органами регіонального регулювання. В країнах з ринковою економікою поряд з інтеграційними процесами спостерігається і тенденція децентралізації регіональних програм і фондів. Регіональні органи влади отримують відповідні повноваження щодо стимулювання регіонального розвитку і забезпеченості зайнятості населення. Підтримка підприємництва в регіоні можлива за умови створення спеціальних бюджетних фондів. Важливість створення спеціальних фондів як інструмента регулювання регіонального розвитку полягає в тому, що тут залучаються додаткові джерела фінансування. Ці засоби можуть оперативно використовуватися для розвитку того чи іншого регіону. Сприяючи створенню спеціальних бюджетних фондів, держава в певній мірі впливає на регіональну економіку, що особливо важливо за нестабільного економічного стану і необхідності здійснювати спеціальні регіональні програми розвитку. Крім того, засоби фондів, які мають активне сальдо можуть бути використані через кредитні операції і для покриття дефіциту різних регіональних бюджетів.

Регулювання через кредитну систему в умовах ринкової економіки кредитом охоплюють усі стадії процесу інвестування і міжгалузевого переливу капіталу та живої праці до реалізації товару, розподілу і перерозподілу доходів. Регулюючи кредитний процент, держава тим самим впливає на нагромадження реального і грошового капіталів, їх переміщення, на рівень інфляції, на динаміку цін і заробітної плати, на валютний курс, на експорт та імпорт капіталу і товарів. Кредитні відносини

I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

стають важливим елементом руху фінансів держави, регіонів та підприємств. Рівень кредитного регулювання економіки, особливо його територіальний аспект, значною мірою визначається можливостями самофінансування підприємств. Більша частка кредитних засобів підприємств зумовлює і її більшу залежність від джерел кредитування, та відповідно, і можливість регулювання їх розвитку зі сторони центральних чи регіональних органів управління.

Регулювання через податковий механізм, який застосовується перш за все для впливу на інвестиційну діяльність, виробництво, торгівлю і міграцію живої праці. При регулюванні регіонального розвитку податки можуть використовуватися як стимули або антистимули розміщення виробництва. Наприклад, зменшення податків на придбання устаткування у нових районах може стимулювати залучення засобів, а податок з нових підприємств у більшому розмірі, ніж з уже існуючих, обмежує концентрацію виробництва. Крім різних видів прямих і непрямих податків, які збираються на державному рівні, велике значення мають і різні податкові пільги. Це може бути відтермінування сплати податку на прибуток чи диференційовані пільги по регіонах або повна відміна податку. Наприклад, у США не оподатковується дохід у вигляді процента за місцевими позиками.

До методу податкового регулювання відносяться і сплата мита, яке повинно захистити єдину митну територію країни, забезпечити національні інтереси України і кожного регіону в сфері зовнішньої торгівлі.

Підприємства повинна бути пріоритетною не для самої ідеї створення малих і середніх підприємств, а для зміни структури валового внутрішнього продукту (ВВП) у напрямку його зростання і зниження безробіття, які спроможні забезпечити невеликі мобільні господарські комплекси. У розвинутих країнах так звана «мала економіка» забезпечує велику частку ВВП і національного доходу – біля 70 % порівняно з великими базовими комплексами. Базою для системи «малої економіки» в регіонах України є сільське господарство, сфера послуг, транспорт, фінанси, заготівлі, переробка сільськогосподарської сировини, утилізація відходів і сміття. Малі і середні підприємства базуються на приватній і недержавній власності, кооперативних і кластерних організаційних формах [7, с. 50-66]. У регіонах України є можливості розвивати виробничу, споживчу, кредитну, сільськогосподарську, житлово-будівельну, транспортну та інші види кооперації. У країнах з ринковою економікою роль кооперативного сектора виявилася настільки важливою, що її види і форми охоплюють понад дві третини видів діяльності як у сфері матеріального виробництва, так і у сфері послуг. В Україні і її регіонах на інерцію кооперативної ініціативи, очевидно, впливають: відсутність державної і регіональної кооперативної політики і засобів її реалізації; незавершена приватизація землі; відсутність законодавства щодо підприємництва на кооперативних засадах; відсутність державних і регіональних структур регулювання розвитку кооперації; невідпрацьований механізм кредитування та інвестування

кооперативних підприємств [6, с. 421-429] і, головне, зберігається домінуюча у системі економіки вертикальна промислова політика.

На наш погляд, головною для центральної і регіональної влади у сфері фінансів і економіки має бути політика встановлення рівноваги між доходами і видатками. Доходи повинні забезпечуватися структурними перетвореннями у напрямку підприємствації та інвестування виробництва реального продукту, а видатки – оптимізацією зайнятих у сфері управління та розподілом національного доходу за результатами праці, зниженням тиску на бюджети усіх рівнів, обмеження або й скасування виплат за титулами і званнями, тоді як обґрунтованих, законом визначених пільгових виплат вразливим верствам населення не здійснюється через відсутність у бюджетах коштів.

Список використаних джерел

1. Долішній М.І. Глобалізація і регіональні детермінанти ренаціоналізації / М.І. Долішній, С.Й. Вовканич // Регіональна економіка. – 2001. - № 3. – С. 11.
2. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть. Нові пріоритети: [монографія] / М.І. Долішній. – К.: Наукова думка, 2006. – 511 с.
3. Заблоцький Б.Ф. Глобалізація і ринковий вибір України / Б.Ф. Заблоцький // Перехідна економіка [посібник]. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 512 с. (Альма-матер). – С. 214-216.
4. Заблоцький Б.Ф. Політика ринкових перетворень у регіоні / Б.Ф. Заблоцький // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. – Вип. 37. – С. 66-71.
5. Заблоцький Б.Ф. Регіональна економіка: [посібник] / Б.Ф. Заблоцький. – Львів: «Новий світ-2000», 2011. – 352 с.
6. Заблоцький Б.Ф. Розвиток кооперації у системі заходів регіонального економічного зростання / Б.Ф. Заблоцький // Регіональна економіка: [навчальний посібник]. – Львів: «Новий світ-2000», 2007. – 548 с. – С. 421-429.
7. Ковтун О.І. Міжпідприємницька кооперація як засіб організації після кризового розвитку вітчизняної економіки / О.І. Ковтун // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. – Вип. 37. – С. 50-66.
8. Політика регіонального розвитку в Україні: особливості та пріоритети: Аналітична доповідь // За ред.. З. Варналія. – К.: 2005, - 62 с. www.nis.gov.ua/book/Varnaly1/001.html